

УДК 343.544-053.6/343.97:379.823/

Т.А. ШЕВЧУК, канд. юрид. наук, Харківський національний університет внутрішніх справ

ЩОДО НЕГАТИВНОЇ РОЛІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Ключові слова: засоби масової інформації, неповнолітні, проституція

Мораль є одним із найважливіших соціальних інститутів, формою суспільної свідомості. Вона являє собою відому сукупність життєвих принципів, поглядів, оцінок, які історично склалися, і оснований на них норм поведінки, які визначають і регулюють відношення людей одне до одного, до суспільства, сім'ї, колективу, оточуючої дійсності.

У кримінальному кодексі України міститься цілий розділ XII, який має назву «Злочини проти громадського порядку та моральності». До цього розділу віднесені й діяння, пов'язані з експлуатацією проституції: створення або утримання місць розпусти і звідництво, сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією.

Проституція є зв'язуючою ланкою, виступає каталізатором в ланцюгу проявів різноманітних соціальних патологій.

У нашій країні кримінальна відповідальність за заняття проституцією була скасована (Законом України № 3316-IV від 12.01.2006 р.). На сьогоднішній день кримінальна відповідальність передбачена за організацію заняття проституцією, зокрема ст. 303 КК України: «Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією». Особливу увагу хотілося б приділити частинам 3 та 4 даної правової норми, які стосуються вчинення його щодо неповнолітніх та малолітніх осіб. Адже на сьогоднішній день особливе занепокоєння становить всезростаюча кількість випадків втягнення у

заняття проституцією саме цієї категорії осіб. Суспільна небезпечність вказаного злочину, коли він вчиняється стосовно неповнолітніх, підвищується, адже неповнолітні особи – це найбільш вразлива частина суспільства.

В кримінологічній науці виділяється досить широке коло чинників економічного, політичного, соціального, психологічного, культурного характеру, які сприяють поширенню даного явища в суспільстві. Ці питання свого часу розглядалися такими вченими як, як: О.М. Балакірева, І.О. Бандурка, Ю.В. Баулін, В.О. Глушков, О.М. Костенко, Л.С. Кучанська, А.В. Ландіна, І.П. Лановенко, К.Б. Левченко, В.А. Ломако, А.В. Плотнікова, П.С. Матишевський, П.П. Михайленко, В.О. Навроцький, А.М. Орлеан, Є.Л. Стрельцов, Є.В. Фесенко, В.Л. Чубарев, Н.В. Уханова, С.С. Яценко та ін.

Метою ж даної статті є розгляд такого чинника, що сприяє популяризації надання сексуальних послуг та вигідності вказаної діяльності, як негативний вплив засобів масової інформації (далі – ЗМІ) на свідомість і волю осіб, особливо неповнолітніх, який проявляється у популяризації «сексуальної розбещеності», з одного боку та рекламуванні позитивних сторін цієї «професії» з іншого.

Взагалі, у сьогоденній державно-правовій політиці з протидії злочинності масовим комунікаціям надається велике значення, оскільки ця політика, як і будь-яка інша, здійснюється в умовах насиченого і різноманітного інформаційного поля [1, с.84].

Публікації, присвячені проституції, які почали з'являтися за радянських часів, носили характер інформаційний, рекламний, навіть дещо сенсаційний. У центрі уваги опинилася найбільш яскрава категорія проститутток – валютні. Відповідними були і назви описів: «Ночные охотницы», «Пляжные девочки», «Угарная жизнь». Автори із задоволенням, якщо не із заздрістю, описували «шикарне життя» проститутток, їх «робочі місця», а головне – їх неймовірні доходи. Так, Е. Додолев ще у 1986 році у статті «Белый танец» пише про те, що разовий гонорар валютної прости-

тутки складає 100 доларів, що одяг вони купують у магазинах за валюту. У цій же статті зазначено, що проститутка на прізвище «Блоха» за п'ять років переступила за сотисячний рубіж, у неї є квартира, машина, розкішні меблі.

У іншій статті «Девушки с биноклями» мова йшла про долю валютної проститутки. Ця жінка розлучилася з чоловіком-алкоголіком, залишилась одна з трьома дітьми у маленькій кімнаті, практично без засобів до існування. Плюнувши на порядність, адже «гроші не пахнуть», стала займатися проституцією, і в результаті через рік купила квартиру, діти були одягнені у імпорتنі речі. Пізніше вона познайомилась із греком і він із сім'єю забрав її до Греції, де життя її склалося набагато краще.

Це тільки поодинокі приклади публікацій, які яскраво свідчать про «рекламування» позитивних сторін заняття проституцією.

Пізніше (у 1998 році), на сторінках журналу «Студентський меридіан» була опублікована стаття «Ночной тупик», в якій зазначалося, що в результаті анкетування серед школярів у десятці найкращих професій вони назвали валютну проституцію. Аналогічні результати дало соціологічне опитування молоді у Ленінграді, проведене професором С. Голодом [2, с.345-346].

Із цього приводу у статті «Социальный портрет современной проститутки» (у 2010 р.) доктор філософських наук А.В. Меренков говорив про згубний вплив пропаганди, яка не завжди відкрито говорить в журнальних публікаціях, кінофільмах про так зване красиве життя проститутток. Він зазначав, що за результатами соціологічних досліджень проститутки у якості основного джерела інформації про проституцію назвали телепередачі, потім – відеофільми, потім – художню літературу. На основі інформації, яку майбутні проститутки отримували зі ЗМІ, а також від друзів, у них формувалася «ідеальний образ життя» проститутки. Він включає в себе великі заробітки для 54 % опитаних, красиве, різноманітне життя для 20 %, можливість часто відвідувати

клуби і ресторани – для 6 %, отримувати подарунки – 3 %, можливість отримувати статеве задоволення – 3 %. Тим самим, можна казати про особливу роль ЗМІ у створенні ілюзорного образу проституції і тих, хто нею займається. Інша інформація могла б суттєво скоротити кількість проститутток [3, с.48].

Результати соціологічних опитувань, на нашу думку, просто вражають, враховуючи те, наскільки сильний вплив ЗМІ справляли на тогочасну молодь. Люди, які звикли жити від зарплати до зарплати, «за залізною завісою» – чують про те, що є інше – красиве, багате життя, без особливих труднощів і жодних ризиків.

Жіноча часина населення – від дівчат-підлітків до жінок із сім'ями, особливо ті, хто жив за межею бідності, – вважали цей шлях абсолютно припустимим та навіть бажаним. Проте, знову ж таки, за свідченнями преси та навіть із художніх фільмів типу «Адам, Ева и заграничка», «Интердевочка», «Дорогое удовольствие», «Хау ду ю ду», було видно, що стати валютною проституткою не так вже і просто. До повій саме цієї категорії були віднесені найкрасивіші жінки, які відповідали всім стандартам, а от всі інші бажані зайнялись проституцією, які до ряду валютних не потрапили, займали своє місце серед вокзальних повій, життя яких було аж ніяк не красивим та не європейським...

Лише з часом, коли армія вокзальних проститутток була переповненою і величезна кількість жінок не отримала обіцяного в пресі шикарного життя, у ЗМІ почали з'являтися статті іншого характеру та змісту: про трагічні долі вокзальних проститутток, про кількість венеричних хвороб, абортів, хворих та знедолених жінок, які, подекуди, ставали вигнанцями у місцях, де вони проживали, навчались або працювали.

Для прикладу наведемо уривок із статті «Вокзал для двоих», в якій зазначалося, що знеслені, хворі проститутки наче ходять по колу – від камери приймача, вендиспансеру, ЛТП, потім буде спроба влаштуватися на роботу, а згодом – знову вокзал... Вони

віддаються за пляшку одеколону чи зубного еліксиру...

Згодом з'являється цілий ряд публікації типу «В цепких лапах СПИДа» [4], «Секс-бізнес и закон» [5], «Проституція: закон и реальность» [6], «Интимный транзит: о «бабочках», летящих на «красный свет» [7], «Проституція – сильное звено организованной преступности» [8] та інші. В даних публікаціях описана «інша сторона медалі» і вже зовсім по-іншому, без, так би мовити, прикрас справжнє життя проститутток, а головне – наслідки цієї «професії».

Як ми бачимо, роль ЗМІ у пропаганді проституції була «вчасною», а от спростування даних про суцільне шикарне життя було дещо запізнлим, коли країна не за чутками дізналася про загрозливий стан вказаного явища та, відповідно, реальні його наслідки.

Проте, навіть після таких публікацій, документальних передач, фільмів про експлуатацію проституції, сексуальне рабство у сучасній незалежній, вільній Україні наші дівчата, нажаль, продовжують довіряти обіцянкам з екрану телевізора, сторінок газет, та звісно, мережі Інтернет про «красиве життя».

На сьогоднішній день особливе занепокоєння нашої держави становить всезростаюча кількість випадків втягнення у заняття проституцією неповнолітніх та малолітніх осіб, що не може не викликати хвилювання в суспільстві, тому що загальна духовна криза вражає, в першу чергу, найменш захищену і вразливу її частину – дітей та молодь.

Із цього приводу у Конвенції ООН про права дитини вказано, що країни-учасники зобов'язані захищати дитину від всіх форм сексуальної експлуатації та сексуального розбещення. З цією метою вони повинні приймати на національному, двосторонньому і багатосторонньому рівнях необхідні заходи для запобігання схилянню або примушуванню дитини до будь-якої незаконної сексуальної діяльності, використання в цілях експлуатації дітей в проституції, у іншій незаконній практиці, у порнографії [9].

Проте, як свідчать дані соціологічних досліджень, стосовно аналізу секс-бізнесу, які були проведені в Україні, неодноразово згадувалось, що все більше дівчат молодшого віку, починаючи з 10-ти років залучаються до надання секс – послуг. У містах Херсоні та Ужгороді найнижча вікова межа для осіб, залучених у заняття проституцією, становить лише 12-14 років. Неповнолітні учасниці комерційного сексу та їх оточення, зазвичай, дотримуються суворої конспірації. Майже третина тих, хто працює у секс-бізнесі залучалися до нього до свого повноліття [10, с.58]. Очевидним, на жаль, є те, що реальна кількість дітей, які залучені до проституції, сьогодні невідома.

Сексуальна експлуатація дітей у комерційних цілях – одна із найжорстокіших форм насильства щодо дітей. Діти, які стали її жертвами, зазнають фізичних, психосоціальних та емоційних страждань, наслідки яких відчуваються протягом усього життя і навіть загрожують йому. Вони піддаються ризикові ранньої вагітності, смерті під час пологів і зараження хворобами, які передаються статевим шляхом. Згідно з конкретними дослідженнями і свідченнями дітей, які стали жертвами сексуальної експлуатації, завдана їм травма є дуже глибокою, і багато з них не в змозі залучитися до нормального життя або повернутися до нього. Багато дітей вмирають, не досягнувши статевої зрілості [11, с.52].

Ці вражаючі дані змушують замислитись над глобальністю вказаної проблеми, її міжнародним, транснаціональним характером і потребі на різних рівнях, в тому числі і законодавчому, шукати шляхи її вирішення.

Проте, не дивлячись на заклики міжнародного співтовариства, дитячий секс давно перетворився у доходний міжнародний бізнес. Незважаючи на всезростаюче усвідомлення суспільством небезпеки цієї «нової індустрії», сексуальна експлуатація дітей набуває все ширших масштабів.

У виниклій ситуації, звісно, окрім інших чинників немаловажним є роль ЗМІ щодо

пропаганди розкутості, сексуальності, можливості заробляння «легких грошей».

З приводу ролі ЗМІ у становленні молоді активно виступають депутати комітету Російської Держдуми у справах жінок, сім'ї та дітей: «Мы уже который год бьем тревогу о том, что скандальная передача «Дом-2» Ксени Собчак прививает девушкам философию содержанки, умения «правильно» и «красиво» продаться. В этой программе – сводничество и неприкрытый призыв к занятию проституцией, на что власти взирают совершенно спокойно» [12, с.19]. Повністю підтримуючи та розділяючи вказану точку зору, хотілося б зазначити, що ЗМІ у нашій країні також не проводять ніякої фільтрації телевізійних «продуктів», той же «Дом-2», та «Секс з Анфісою Чеховою» транслиують у денний час, і ці та інші «телевізійні витвори», на жаль, є улюбленими програмами сучасних підлітків... В той час, як ведучі цих «телепрограм» являються кумирами сучасної молоді, і для того, щоб бути на них схожими, у пошуках красивого життя підлітки, а іноді діти молодшого віку не роздумуючи роблять все можливе, а саме: вони, не задумуючись про наслідки, за сумнівним оголошенням у пресі, мережі Інтернет відвідують різні салони краси, модельні агенції, кастинги, фотостудії.

Інтернет та «жовта преса» просто переповнені оголошеннями недвозначного змісту типу: «На високооплачувану роботу запрошуються молоді дівчата приємної зовнішності. У разі необхідності надається житло», і що цікаво – на кожне таке оголошення є пропозиції серед молодих дівчат, які свідомо обирають цей шлях.

Так звана «сексуальна революція» породила статеvu розпущеність, цьому ж, в певній мірі, сприяють і ЗМІ, які не завжди продумано пропагують культ розбещеності, вседозволеності та легкого заробітку.

ЗМІ по праву називають однією з «гілок влади» через вплив, який вони можуть чинити на людей, адже від того, яку інформацію та пропаганду буде чути та сприймати молодь, може залежати її майбутнє. Проте в реальнос-

ті ЗМІ – має бути тією неупередженою структурою, яка повинна інформувати суспільство про проблеми, які є найбільш актуальними, а подекуди, навіть, загрожуючими для країни (до яких звісно, слід віднести й дитячу проституцію), а не «рекламувати» позитивні сторони цього заняття.

Звісно, ми не пропонуємо повернення до «залізної завіси», проте певного роду фільтрація інформаційних «продуктів» зі сторінок газет, журналів, телебачення та Інтернету, в яких містяться дані щодо проституції та «рекламування» заняття цією діяльністю у нашій країні має здійснюватись.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваленко В. Сучасна масова комунікація: носій добра чи криміногенний фактор? / В. Коваленко // Право України. – 2008. – № 4. – С. 84–89.
2. Сутенеры и проститутки: Проституция в древности и сегодня / авт.-сост. Н. В. Белов . – М. : Литература, 1998. – 640 с. – (Энциклопедия преступлений и катастроф).
3. Меренков А.В. Социальный портрет современной проститутки / А. В. Меренков, М. Н. Никитина // Социологические исследования. – 2000. – № 5. – С. 47–51.
4. Ефанова М. В цепких лапах СПИДа / М. Ефанова // Вечерний Харьков. – 01.12.2005. – № 134. – С. 6.
5. Хайд Л. Секс-бизнес и закон / Л. Хайд // Новости ВИЧ. – 2002. – № 2. – С. 5.
6. Карпухин Ю. Г. Проституция: закон и реальность / Ю. Г. Карпухин // Социологические исследования. – 1992. – № 5. – С. 111–117.
7. Лыков В. Интимный транзит: о «бабочках», летящих на «красный» свет / В. Лыков // Миграция и гражданство. – 2003. – № 3. – С. 31–33.
8. Лыков В. Проституция – сильное звено организованной преступности / В. Лыков // Профессионал. – 2002. – № 6. – С. 33–36.
9. Конвенция ООН Про права дитини: зб. нормат.-правових актів у сфері захисту прав дітей. – К. : ЮНІСЕФ. – 2003. – 412 с.

10. Балакірева О. Діяльність громадських організацій з профілактики ВІЛ/СНІДу серед жінок секс-бізнесу. За результатами проекту «Створення мережі неурядових організацій, які працюють із жінками секс-бізнесу в Україні» / О. Балакірева. – К. : Вид-во Укр. ін-ту соціальних досліджень, 2000. – 176 с.

11. Іващенко В. О. Торгівля жінками та дітьми: кримінологічні та кримінально-правові аспекти боротьби : монографія / В. О. Іващенко. – К. : Атіка, 2004. – 112 с.

12. Туманов В. Бордель от Жириновского / В. Туманов // Природа и человек XXI век. – 2008. – № 11. – С. 18–21.

Шевчук Т. А. Щодо негативної ролі засобів масової інформації у популяризації заняття проституцією серед неповнолітніх / Т. А. Шевчук // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 774–778 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12stapcn.pdf>

Розглянуто негативний вплив засобів масової інформації на свідомість і волю неповнолітніх осіб щодо популяризації проституції. Акцентовано увагу на збільшення масштабів дитячої проституції та необхідність активної протидії цьому явищу у засобах масової інформації.

Шевчук Т.А. О негативной роли средств массовой информации в популяризации занятия проституцией среди несовершеннолетних

Рассмотрено негативное влияние средств массовой информации на сознание и волю несовершеннолетних по популяризации проституции. Акцентируется внимание на увеличение масштабов детской проституции и необходимость активного противодействия этому явлению в средствах массовой информации.

Shevchuk T.A. About a Role of Media in Promoting the Prostitution of Minors

Negative effect of media on the mind and the will to popularize prostitution of minors considered. Special attention is paid to the increase in child prostitution and the need to active opposition this phenomenon in the media.